

UMEÅ UNIVERSITET

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet *Nästa steg? – Förslag för en stärkt minoritetspolitik* (SOU 2017:60)

Inledning

Föreliggande utredning har haft i uppdrag att genomföra en sammanhållen analys av minoritetspolitiken, att se över minoritetslagen samt att utreda ett antal särskilda frågor. En bedömning är att minoritetspolitiken i större utsträckning behöver inriktas på överföringen av språk och kultur mellan generationer. Av minoritetspolitikens tre delmål bör därför målet språk och kulturell identitet ges en särskild tyngd. I synnerhet bör frågor som rör språkrevitalisering och ungdomars delaktighet prioriteras. En annan bedömning är att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom andra politikområden. Ytterligare en central fråga för utredningen har varit minoritetslagens s.k. grundläggande skydd vilket gäller samtliga fem nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk. Nationella minoriteters behov gällande hälso- och sjukvård problematiseras och en slutsats som dras i utredningen är att behovet av kunskaper om dessa gruppers hälsosituation är stort. Bedömningen är att nationella minoriteters rättigheter behöver stärkas inom vården.

Umeå universitet koncentrerar föreliggande remissvar till de avsnitt som berör språk och kulturell identitet samt hälsa. Delbetänkandet pekar på viktiga brister i lagstiftning och efterlevnad. De förslag som presenteras bedöms vara nödvändiga.

Synpunkter

Övergripande synpunkter

Umeå universitet stödjer utredarens ståndpunkt att minoritetspolitiken i större utsträckning behöver inriktas på "överföringen av språk och kultur till nästa generation" liksom att "frågor om språkrevitalisering och ungdomars delaktighet" bör prioriteras. För de nationella minoritetsspråkens överlevnad och för ett ökat antal förstaspråkstalare ser vi det som avgörande att åstadkomma en obruten språkkedja bestående av följande aktörer: föräldrar (som kan behöva utbildning och stöd)–förskola–ungdomsskola–högskola. En väl fungerande utbildning av förskol-, grund- och ämneslärare är vidare en förutsättning för en väl fungerande skolverksamhet. En stor del av de insatser som görs bör riktas till barn och ungdomar som både i och utanför skolan bör ges möjlighet att möta och använda språket och få del av kulturen. Grunden läggs i förskolan. I grundskolan och på gymnasiet bör eleverna sedan erbjudas möjlighet att läsa ett nationellt minoritetsspråk inom ramen för den läroplansstyrda tiden.

Umeå universitet ser även positivt på etablerandet av ett centrum för samisk hälsa och föreslår en mer strategisk, betydande och långsiktig vetenskaplig kunskapsproduktion kring urfolket samernas och de nationella minoriteternas hälsa i syfte att säkra kompetens hos alla yrkeskategorier inom hälso- och sjukvårdssektorn.

Kapitel 5 Uppföljning av minoritetslagen m.m.

Umeå universitet är enig med utredaren om att uppföljning och samordning av minoritetspolitiken bör handhas av en myndighet, inte flera. Det är dock viktigt att denna myndighet tillsammans med företrädare för de nationella minoriteterna och andra aktörer med specifika uppdrag (t.ex. lärosäten, Skolverket, Institutet för språk och folkminnen) utarbetar väl genomtänkta och tydliga rutiner för samråd och samverkan.

UMEÅ UNIVERSITET

Kapitel 6 Förskola på minoritetsspråk

Att säkerställa de små barnens tillgång till förskola där verksamheten till väsentlig del genomförs på ett nationellt minoritetsspråk är grundläggande för allt revitaliseringsarbete. Att kommuner i förvaltningsområdena verkligen erbjuder sådan verksamhet bör följas upp regelbundet. Umeå universitet tillstyrker alla förslag som presenteras i detta kapitel (med undantag för 6.2.2., se kommentar nedan). Därutöver kan det med fördel utredas om kommuner i förvaltningsområden på eget initiativ kan avsluta sitt åtagande i de fall möjligheter att uppfylla kraven inte finns, respektive fråntas denna status ifall åtagandena inte uppfylls.

Avsnitt 6.2.2 Benämningen kulturarvsspråk bör övervägas i utbildningssammanhang

Umeå universitet menar att det är angeläget att skilja ut de nationella minoritetsspråken i lagstiftning för skola och förskola. Begreppet *kulturarvsspråk* är dock inte oproblematiskt. Det kan också förstås som en beteckning på de språk som de senaste århundradenas invandrare fört med sig. Lämpligt vore därför att benämna de nationella minoritetsspråken just *nationella minoritetsspråk*. Benämningen bör vara densamma i all lagstiftning som rör språk och utbildning. En samordning med förslag som eventuellt presenteras i utredningen *Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk* (2016:116) bör eftersträvas.

Kapitel 8 Tillgång på personal med språk- och kulturkompetens

För en obruten språkkedja behövs omfattande utbildnings- och fortbildningsinsatser. Det är dock viktigt att dessa inte splittras på för många aktörer. Huvuddelen av insatserna, inte minst de uppdragsutbildningar som nämns i 8.2.2, bör genomföras av högskolan.

Kapitel 9 De nationella minoriteternas behov inom hälso- och sjukvård

Umeå universitet ställer sig positiv till förslaget om att i vårdutbildningar på högskolenivå införa krav på kunskap om de nationella minoriteterna samt deras hälsosituation och olika behov. Vi anser även att denna kompetens bör säkras hos alla yrkeskategorier inom hälso- och sjukvårdssektorn och att man därför kan överväga att ställa samma krav på examensbeskrivningar i högskoleutbildningar för exempelvis psykologer, socionomer, beteendevetare och fysioterapeuter. Detta för att kunna leva upp till kravet på god vård och hälsa på lika villkor.

Umeå universitet ställer sig positiv till etablerandet av ett Centrum för samisk hälsa. Anledningarna att göra detta lyfts förtjänstfullt i utredningen. Behovet kan understrykas ytterligare då Sverige i ett internationellt perspektiv svårligen kan rapportera ens grundläggande data för urfolket samernas hälsa (Anderson et al., 2016^[1]). Ett center skulle bli en självklar nod för den växande internationella urfolkshälsorforskningen.

Umeå universitet ställer sig även positiv till förslaget att ge myndigheter tydligare uppdrag att följa och driva utveckling kring urfolket samernas och de nationella minoriteternas hälsa. Vidare anser Umeå universitet att det svaga kunskapsläget idag endast kan åtgärdas genom en strategisk, betydande och långsiktig vetenskaplig kunskapsproduktion kring urfolket samernas och de nationella minoriteternas hälsa. Därför ser Umeå universitet, i enlighet med utredningen, det som en förutsättning att myndigheterna som ges detta förtydligade uppdrag genomför det i nära samarbete med det tilltänkta Centrum för samisk hälsa.

UMEÅ UNIVERSITET

Kapitel 10 Utvärdering av de samiska språkcentrumen

Umeå universitet har ett nära samarbete med de samiska språkcentrumen i Östersund och Tärnaby. Deras aktiviteter riktade till föräldrar och barn är ytterst viktiga för revitaliseringen av sydsamiskan. Motsvarande språkcentrum kan med fördel inrättas även för de andra samiska varieteterna liksom för de övriga nationella minoritetsspråken. Umeå universitet tillstyrker därför förslaget att ge Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att utreda formerna för att inrätta språkcentrum för meänkieli och finska, samt förutsättningarna för att skapa motsvarande funktion för jiddisch och romani chib (10.2.2). I detta sammanhang är det dock viktigt att klargöra vilket ansvarsområde olika aktörer har: Språkcentrumen, Institutet för språk och folkminnen, Skolverket, lärosäten och andra utbildningsanordnare.

Kapitel 11 Kunskapshöjande och synliggörande åtgärder

Umeå universitet tillstyrker förslaget att ge Skolverket i uppdrag att granska läromedel liksom att ge Skolverket i uppdrag att utöka utbudet av utbildningsmaterial. Det är dock viktigt att detta arbete görs tillsammans med företrädare för de nationella minoriteterna.

Umeå universitet tillstyrker förslaget att se över möjligheterna att ändra examensmålen för förskollärare, grundlärare och ämneslärare. Universitetet menar att tillägg av ett examensmål gällande kunskap om nationella minoriteter är av avgörande vikt för att Sverige ska kunna uppnå kraven i den europeiska ramkonventionen till skydd för nationella minoriteter. För att säkerställa att lärarstudenter har möjlighet att nå dessa mål kan tydliga kurspaket utvecklas. Arbetet med dessa bör utföras av de lärosäten som har uppdrag att erbjuda utbildning i dessa språk tillsammans med Skolverket.

Verksamma lärare behöver bättre kunskaper om de nationella minoriteterna. Umeå universitet tillstyrker förslaget att ge Skolverket i uppdrag att genomföra fortbildning. Det är dock viktigt att detta arbete görs tillsammans med företrädare för de nationella minoriteterna. Då avsnittet om lärarutbildning och -fortbildning är kortfattat vill vi lägga till ytterligare förslag på lämpliga åtgärder som mer specifikt riktar sig till lärare i de nationella minoritetsspråken:

- Behövligt är förskolläraryrkes- och grundläraryrkesutbildningar med inriktning mot de nationella minoritetsspråken. Lärare som går en sådan utbildning kan också arbeta i vanlig förskola och skola och har då kompetens att möta barn från minoritetsgrupper men de ska också kunna arbeta i tvåspråkiga skolor (t.ex. Sameskolan) och på förskolor där hela eller väsentliga delar av verksamheten drivs på ett nationellt minoritetsspråk.
- Om lärarutbildning med inriktning mot minoritetsspråk inte kan erbjudas i Sverige skulle en möjlighet vara att erbjuda ett studiestödssystem för att uppmuntra studenter till sådan utbildning i Norge. Av dem som erhåller sådant stöd kan en viss tids tjänstgöring i Sverige efter avslutad utbildning krävas.
- Även fortbildningsinsatser för verksamma lärare i de nationella minoritetsspråken behövs. Dessa insatser bör ha inriktning både på ämnesstudier och på språkdidaktik med inriktning på minoritetsspråk
- För att råda bot på bristen på undervisningsmaterial behövs ett nationellt läromedelscentrum för minoritetsspråken med uppdrag att utarbeta undervisningsmaterial för alla åldrar i tvåspråkiga skolor och sameskolan, grundskolan, gymnasiet och högskolan liksom stödmaterial till lärare.

UMEÅ UNIVERSITET

Kapitel 12 Övriga frågor som regeringen bör uppmärksamma

- Umeå universitet är enig med utredaren om att det är viktigt att skilja på ”nationella minoriteter” och ”nationella minoritetsspråk”. I lagar och föreskrifter är det särskilt viktigt att de hålls åtskilda.
- Umeå universitet menar liksom utredaren att ett långsiktigt bevarandeprogram för Sveriges fem nationella minoritetsspråk behövs. Det är viktigt att ett sådant både utgår från språkbrukarnas behov och forskning om revitalisering. För många språk/varieteter krävs snara åtgärder.
- Umeå universitet är enig med utredaren om att de språkvårdande insatserna är angelägna och tillstyrker att Institutet för språk och folkminnen också får i uppdrag att beakta varieteter/dialekter.
- Det är sannolikt en fördel ifall starka institutioner för de nationella minoriteternas språk och kultur finns eftersom insatser kan samlas på ett effektivt sätt. En fara med att inrätta institutioner kan dock vara att andra aktörer överlåter hela ansvaret för dessa frågor till någon annan.

[1] Anderson, I., Robson, B., Connolly, M., Al-Yaman, F., Bjertness, E., King, A., . . . Yap, L. (2016). Indigenous and tribal peoples' health (The Lancet-Lowitja Institute Global Collaboration): a population study. *The Lancet*. doi:10.1016/S0140-6736(16)00345-7

Ärendets beredning

Umeå universitet har i sitt yttrande tagit utgångspunkt i de synpunkter som Vaartoe – Centrum för samisk forskning samt Institutionen för språkstudier, har lämnat på remissen. Från institutionen för språkstudier har forskare och lärare i finska, meänkieli och samiska deltagit. Yttrandet har beslutats av rektor Hans Adolfsson efter beredning och föredragning av kanslichef Jeanette Dareblom.

Hans Adolfsson
Rektor

Expedieras till:

ku.remissvar@regeringskansliet
Registrator
Åsa Karlsson Sjögren
Patrik Lantto
Daniel Andersson
Umeå studentkår
Umeå medicinska studentkår
Umeå naturvetar- och teknologkår